

A Szótári Osztály 2017. évi jelentése

I. Az osztály fő feladatai 2017-ben

A magyar nyelv nagyszótára VII. kötete *el* kezdetű szócikkeinek főszerkesztése, az *em–ez* és *fa–fek* kezdetű szócikkek írása és szerkesztése, valamint az *Új magyar etimológiai szótár* készítése.

II. A 2017-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

II/a. Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

A magyar nyelv nagyszótárának munkálataiban folyt az *em–fek* kezdetű szócikkeinek írása, az a VII. kötet (és az új szócikkírók által készített *f-* kezdetű) szócikkek szerkesztése és főszerkesztése, nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, valamint a címszavak morfológiai kódolása. Mintegy 1250 új szócikket írtak meg, és mintegy 600 szócikk végleges változata készült el. Befejeződött az *f*, *h* és *k* betűs és elkezdődött az *l* és az *m* betűs lista összeállítása.

Sikeres pályázat után elkezdődtek az NKFIH–K124127 számú *Új magyar etimológiai szótár. Második ütem* munkálatai. Megtörtént a szótári dtd átdolgozása, különös tekintettel a szócikkek etimológiai részére; és ennek alapján elkezdődött a már korábban elkészült szócikkek módosítása.

Befejeződött a *Nagyszótár* 2016-ban a MorphoLogic Kft. munkatársa által elkészített webes lekérdezőfelületének tesztelése, és a *VI. Di–ek* kötet sajtóbemutatójára publikussá vált az Nszweb oldal (nagyszotar.nytud.hu), amelyen a megjelent szócikkek mellett a szótár kiegészítő és tájékoztató anyagai, valamint adatbázisai is elérhetők. Elkezdődött ezeknek az adatbázisoknak a webes keresőfelülethez igazodó átalakítása. Ennek első lépcsőjeként megtörtént a forrás- és névjegyzék adatainak szisztematikus ellenőrzése. Tesztváltozatban elkészült a belső elérésű komplex lekérdezőrendszer a szótári XML-állományokban való kereséshez, folyt a tesztelés.

A szócikkírói munka segítésére elkezdődött a *Magyar történeti szövegtár* fénymásolatainak szkennelése a 2016-os infrastruktúra-fejlesztési pályázaton elnyert és 2017 őszétől munkába álló szkennelőrrel, folyt a keletkezett pdf-fájlok karakterfelismerésének, valamint e fájlok kezelhető méretűre történő alakítása.

Az osztály munkatársai közül négyen folytatták egyéni kutató-, a tudományos közéleti, illetve felsőoktatási munkájukat, hárman doktori disszertációjuk írását. Egy munkatárs doktori szigorlatot tett, egy pedig elkezdte doktori iskolai tanulmányait. Az osztály egy munkatársa szeptembertől ellátja az intézet tudományos titkári feladatait. Megtörtént az osztályról távozott nagyszótári munkatársak helyére (három különböző időpontban) felvett 4 új munkatárs betanítása (egyikük szeptembertől átkerült az etimológiai szótári munkálatokhoz).

Mindkét készülőben levő szótárnak, különösen a hiánypótló Nagyszótárnak kiemelt jelentősége van fontos kulturális örökségünk, a magyar nyelv jelenének és múltjának feltérképezésében, megőrzésében és – különösen a Nagyszótár webes változatával – hozzáférhetővé tételében mind a tudomány, mind a művelt nagyközönség számára.

Nagyszótár:

Elkészült mintegy 1250 új szócikk, és megtörtént mintegy 600 szócikk szerkesztése, főszerkesztése, valamint nyelvi-lexikográfiai és szaklektorálása, morfológiai kódolása. Elkészült az *f*, *h* és *k* betűs címszólista. Publikussá vált a szótár megjelent köteteinek

anyaga az Nszweb internetes felületen. Elkezdődött a Magyar történeti szövegtár fénymásolatainak digitalizálása.

Etimológiai szótár:

Sikeres pályázat után elkezdődtek az NKFIH–K124127 számú Új magyar etimológiai szótár. Második ütem munkálatai a dtd és annak alapján a szócikkek átdolgozásával.

II/b. Párbeszéd a tudomány és a társadalom között

A Szótári Osztály munkatársai tudományos ismeretterjesztő előadások, nyomtatott és online publikációk, valamint rádióműsorok segítségével a laikus érdeklődők ismereteit is gyarapították a nyelvtudomány, különösen a lexikográfia kérdéskörében.

Egy munkatárs ismeretterjesztő előadást tartott az Anyanyelvápolók Szövetségének felkérésére a Beszélni nehéz! körvezetők 31. anyanyelvi tábora keretében *Hány szó van a magyar nyelvben?* címmel (2017. július 11., A Magyar Nyelv Múzeuma, Sátoraljaújhely–Széphalom), valamint a XXIV. Országos Ifjúsági Anyanyelvi Tábor keretében *A szavak erdejében* címmel (2017. augusztus 8., A Magyar Nyelv Múzeuma, Sátoraljaújhely–Széphalom).

Egy munkatárs lexikográfiai szemináriumot tartott az intézetben a Károli Gáspár Református Egyetem Angol nyelvi tanszéke hallgatóinak.

Egy munkatárs *A legnagyobb magyartól a legnagyobb magyar szótárig* előadást tartott a Fiatal Kutatók Klubjában a Nagyszótár történetéről és munkálatairól.

Egy kolléga az anyakönyvezhető nevek iránti kérelmeket elbíráló intézeti Utónévbizottság elnöke, és részt vett a tárcaközi Földrajzinév-bizottság munkájában.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2017-ben

Az osztály egy munkatársa tanított felsőoktatási intézményben, a PPKE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszékén.

Egy munkatárs az Erasmus Középtávú Oktatói Mobilitás keretében vendégtanárként magyar szókészlet-történeti kurzust tartott a Ludwig-Maximilians-Universität (München) Finnugor Tanszékén, német nyelven (2017. június 19–23.).

Az osztály munkatársai öt tudományos testületi tagsággal rendelkeznek, valamint két folyóirat szerkesztőbizottsági tagjai.

Tudományos testületi tagságok:

MTA Nyelvtudományi Bizottság 1 (titkár)

az MTA Nyelvtudományi Bizottsága mellett működő Szótári Munkabizottság 2 (egyik titkár)

MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság 2

Szerkesztőbizottsági tagságok:

Lexikográfiai Füzetek

Magyar Nyelv

Névtani Értesítő

Egy munkatárs igazgatótanácsi tagként dolgozott az októberben lezárult COST Action IS1305 *European Network of e-Lexicography* (ENeL) projekt munkálataiban. E projektben feladata volt az időközben elkészült európai szótárportál (www.dictionarportal.eu) tartalmának karbantartása, lefordította a portál angol nyelvű változatát magyarra, és szeptember 18-án részt vett a COST-pályázat záró konferenciáján Leidenben.

A Szótári Osztály a Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Osztállyal közösen megszervezte a február 24–25-én tartott VI. ENeL Action Meetinget Budapesten. Ezen a konferencián az osztály két munkatársa *The New Online Comprehensive Dictionary of Hungarian* címmel közös előadást tartott *A magyar nyelv nagyszótárának online változatáról*.

Rendezett konferenciák

szervező	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (pontos „től-ig” dátumokkal!)	(társszervező, ha volt)
MTA NYTI Szótári Osztály	Sixth ENeL Action Meeting	Budapest	2017. február 24–25.	MTA NYTI Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti osztály

Intézményi és pályázati együttműködések

A magyar nyelv nagyszótára és az *Új etimológiai szótár* SVN-rendszere számára a MorphoLogic Kft. biztosít tárhelyet.

Részvétel nemzetközi konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Lipp Veronika–Merényi Csaba	The New Online Comprehensive Dictionary of Hungarian	VI. ENeL Action Meeting	Budapest	február
Kozma Judit	Names of astronomical objects from a global and local perspective	XXVI International Congress of Onomastic Sciences	Debrecen	augusztus – szeptember

Részvétel hazai konferenciákon

előadó	előadás címe	konferencia elnevezése	helye (város)	ideje (hónap)
Kristóf Ibolya	A magyar nyelv nagyszótárának forrás- és névjegyzéke	Networkshop 2017	Szeged	április
Gerstner Károly	Tulajdonnevek a történeti és etimológiai szótárakban	Alkalmazott Névkutatás 2017. Nevek és szótárak	Budapest	november

IV. A 2017-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

pályázó vezető kutató neve	pályázat címe	pályázat kiírója	pály. azonosító száma	a projekt futamideje (-tól/-ig)	teljes támogatási összeg	együttműködő partnerek (ha vannak)	a projekt fő célja egy mondatban megfogalmazva
Gerstner Károly	Új magyar etimológiai szótár. Második ütem.	NKFIH	K124127	2017. 09. 01–2021. 08. 31.	32 594 000		Egy korszerű, az újabb kutatásokat is összefoglaló, adatbázis-alapú etimológiai szótár összeállítása.

A projekt szervesen kapcsolódik az *Új magyar etimológiai szótár* (ÚESz.) című, K83540-es azonosító számú OTKA-pályázat keretében elkészült elektronikus adatbázis első változatához. A négy évre tervezett új pályázat munkafázisai egy átdolgozott, rugalmasabban kezelhető elektronikus szótári felületen történnek. A feladatok közé tartozik a szócikkek szótörténeti adatainak és etimológiáinak szükség szerinti módosítása, valamint korábbi etimológiai szótárakból hiányzó teljesen új címszavak eredetének feltárása. Az elkészülő szótár a nyelvi vonatkozásokon túl különféle művelődéstörténeti viszonyokat is bemutatni.

V. A 2017-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

HORVÁTH LÁSZLÓ (2017): Változó vonzatok – de mióta? In: Forgács Tamás – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IX.* SzTE Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. p. 149–156.

ITTZÉS NÓRA (2017): Az igekötői szófaj nagyszótári feldolgozásáról, különös tekintettel az *el* igekötőre. Appendix egy disszertációhoz. In: Szécsényi Tibor–Németh T. Enikő (szerk.): *Stratégiák és struktúrák. Tanulmányok Kenesei István 70. születésnapjára*. JATEPress, Szeged. ISBN 978-963-315-328-4 p. 81–93. <http://nydi.szte.hu/ki70/KI70-IttzesN.pdf>

VI. Az osztály teljesítményének főbb számszerű mutatói 2017-ben (mellékletben)

VII. A 2018. évi főbb kutatási célkitűzések

A Szótári Osztályon 2018-ban *A magyar nyelv nagyszótára és az Új etimológiai szótár* munkálatai folynak.

2018-ban befejeződik a Nagyszótár *em–eny* kezdetű szócikkek szerkesztése, főszerkesztése, lektorálása és morfológiai kódolása, és megjelenik a *VII. El–eny* kötet. Elkészül az *l, m, n, ny* betűs címszólista, elkezdődik az *o* és *ö* betűs címszólista összeállítása. Véglegesedik a belső elérésű komplex lekérdezőrendszer a szótári XML-állományokban való kereséshez. Elkészül a webes felülethez igazodó új forrás- és névjegyzék, valamint a *Magyar történeti szövegtár* új lekérdezőfelülete. Elkezdődik a speciális (nemcsak címszavakban való) keresésekre alkalmas webes lekérdezőfelület fejlesztése. Befejeződik a *Magyar történeti szövegtár* fénymásolt forrásainak, valamint elkezdődik az archivális cédulaanyag még nem szkennelt betűinek digitalizálása.

Az *Új magyar etimológiai szótár* munkálataiban folytatódik a nyers szócikkek szerkesztése.

Az osztály egy munkatársa megvédi, egy másik házi védésre benyújtja doktori disszertációját. Négyen folytatják egyéni kutató-, felsőoktatási, valamint a tudományos közéletben végzett munkájukat, illetve egy munkatárs doktori iskolai tanulmányait, egy pedig doktori disszertációja írását.

Budapest, 2018. január 16.

Ittész Nóra
osztályvezető